

Θρησκευτικές αντιλήψεις και
λατρευτικές πρακτικές

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ

- 1) Bernard, E., «Réflexions sur les proscynèmes», στο D. Conso – N. Fick – Br. Pouille (επιμ.), *Mélanges François Kerlouégan* (1994) 43-60
- 2) Geraci, G., *Ricerche sul proskynema*, *Aegyptus* 5 (1971) 3-21

ΙΑΜΑΤΑ

- 1) Dillon, M.P.J., «The Didactic Nature of the Epidaurian Iamata», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 101 (1994) 239-260
- 2) Girone, M., *Ιάματα. Guarigioni miracolose di Asclepio in testi epigrafici* (1998)
- 3) Lidonnici, L. R., *The Epidaurian Miracle Inscriptions: Text, Translation and Commentary. Texts and Translations 36. Graeco-Roman Religion Series 11* (1995)
- 4) Prêtre, Cl., Charlier, Ph., *Maladies humaines, thérapies divines: analyse épigraphique et paléopathologique de textes de guérison grecs*, 2009

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

- 1) Petzl, G., *Die Beichtinschriften Westkleinasiens. Epigraphica Anatolica* 22 (1994)
- 2) Riel, M., «The Appeal to Divine Justice in the Lydian Confession Inscriptions», στο E. Schwertheim (επιμ.), *Forschungen in Lydien. Asia Minor Studien* 17 (1995) 67-76

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ

I.Philae 52

<https://nautilus.arch.uoa.gr/?s=Καλλίμαχος>
Φίλαι, 62 π.Χ.

Καλλίμαχος

ὁ συγγενῆς καὶ ἐπι-

στράτηγος καὶ στρα-

4 τηγὸς τῆς Ἰνδικῆς,

καὶ Ἐρυθρᾶς θαλάσσης

ἤκω πρὸς τῆς κ[υ]ρίαν Ἴσιν

καὶ πεπόηκα τὸ | προσκύνημα

8 τοῦ κυρίου βασιλέως θεοῦ νέου

Διον(ύσ)ου | Φιλοπάτορος

Φιλαδέλφου,

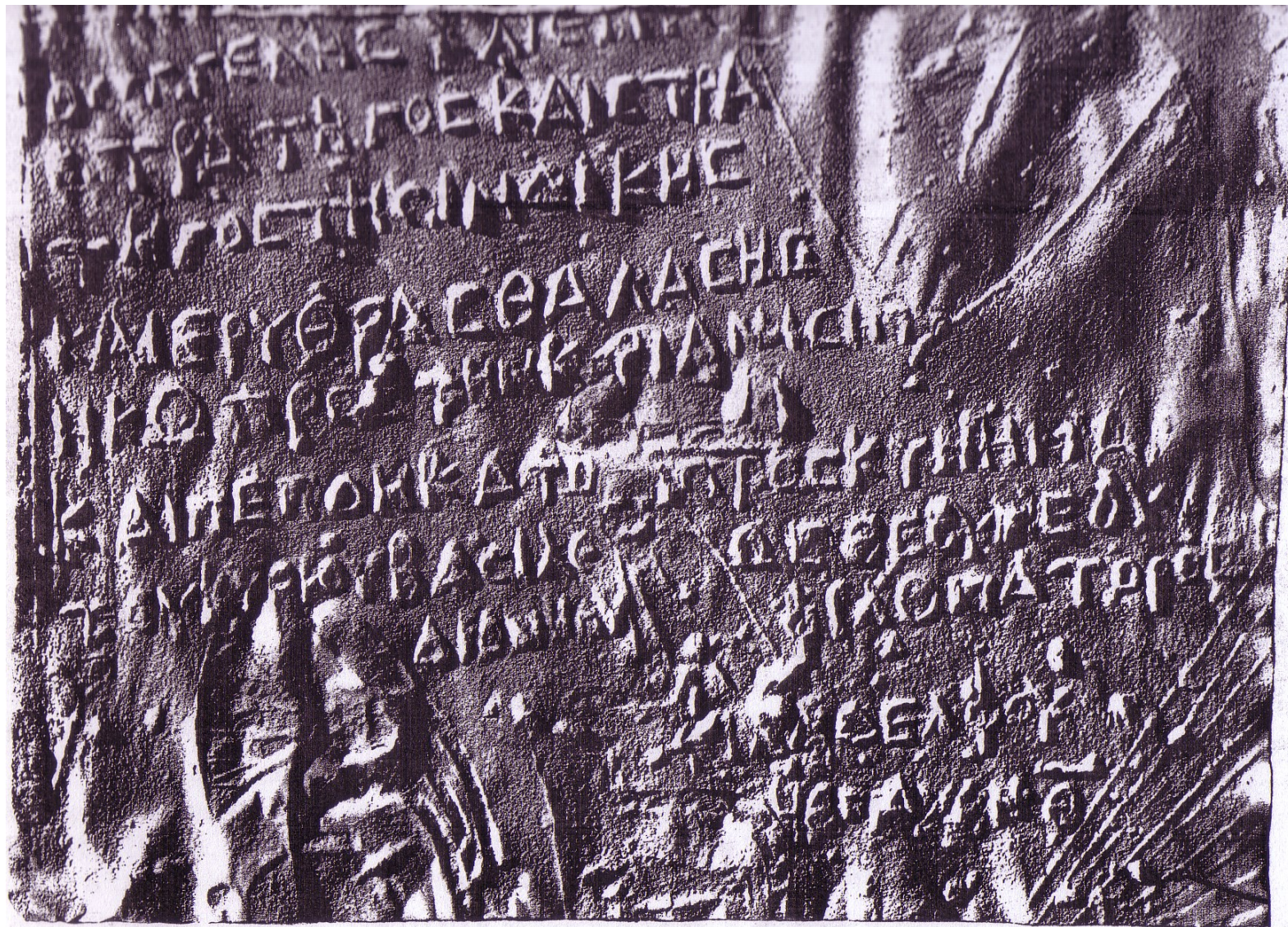
(ἔτους) ιθ, Παχῶν θ̄.

Ο Καλλίμαχος, συγγενής (του βασιλέα) και
επιστράτηγος και στρατηγός της Ινδικής και
Ερυθράς θάλασσας, προσήλθα στην κυρία Ίσιδα
και έκανα το προσκύνημα του κυρίου βασιλέα
θεού νέου Διονύσου Φιλοπάτορα Φιλαδέλφου.
Έτος 19ο, 9η Παχών.

I.Philae 52

I.Philae 52

Abu Simbel, υπογραφές Ελλήνων μισθοφόρων, 6^{ος} αι. π.Χ.

ΕΛΕΣΙΒΙΟΣ Ο ΤΗΙΟΣ
ΠΤΙ

3. (Dg, jG, III)

Ἐλεσίβιος ὁ Τηΐος

ΤΗΓΕΦΟΣ ΜΕΓΡΑΦΕ ΘΟΙΛΥΣΙΟ

4. (Dg, jG, V)

Τήλεφος μ' ἔγραφε ἡο Ἰαλύσιο[ς]

IAMATA

Ανάγλυφο από Ωρωπό, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, 4ος αι. π.Χ. (Ελλην. Γραφή, σ. 94 εικ. 99)

ΑΣΚΛΗ
ΠΙΩ
ΚΑΙ
ΥΓΕΙΑ
ΤΥΧΗ
ΕΥΧΑΡΙΕ
ΤΗΡΙΟΝ

IG IV 1² 121a

Επίδαυρος, 350-300 π.Χ.

θεός. υ τύχα [ἀγ]αθά.

[ιά]ματα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ
Ἄσκληπιοῦ.

(I) [Κλ]εὼ πένθ' ἔτη ἐκύησε. υ αὐτα πέντ'
ἐνιαυτοὺς ἤδη κυοῦσα ποὶ τὸν
[θε]ὸν ἰκέτις ἀφίκετο καὶ ἐνεκάθευδε ἐν τῷ
ἀβάτῳ· ὡς δὲ τάχισ-
[τα] ἐξῆλθε ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ
ἐγένετο, κόρον ἔτεκε, ὅς εὐ-
[θ]ὺς γενόμενος αὐτὸς ἀπὸ τᾶς κράνας
ἐλοῦτο καὶ ἅμα τᾷ ματρὶ
[π]εριῆρπε. τυχοῦσα δὲ τούτων ἐπὶ τὸ
ἄνθεμα ἐπεγράψατο· "οὐ μέγε-
[θο]ς πίνακος θαυμαστέον, ἀλλὰ τὸ θεῖον,
| πένθ' ἔτη ὡς ἐκύησε ἐγ γασ-
τρὶ Κλεὼ βάρος, ἔστε | ἐγκατεκοιμάθη καὶ
μιν ἔθηκε ὑγιῆ".

IG IV 1² 121b
Επίδαυρος, 350-300 π.Χ.

- 120 Ἀλκέτας Ἀλικός· οὗτος τυφλὸς ἔων ἐνύπνιον εἶδε· ἔδόκει οἷ ὁ θεὸς ποτελῶν τοῖς δακτύλοις διάγειν τὰ ὄμματα καὶ ἰδεῖν τὰ δένδρη πρᾶτον τὰ ἐν τῷ ἱερῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης ὑγιὲς ἐξῆλθε. ^v Ἡραιεὺς Μυτιληναῖος· οὗτος οὐκ εἶχε ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας, ἐν δὲ τῷ γενεῖωι παμπόλλας. αἰσχυνόμενος δὲ [ὥς] καταγελάμενος ὑπ[ὸ] τῶν ἄλλων ἐνεκάθευδε. τὸν δὲ ὁ θεὸς χρίσας φαρμάκωι τὴν κεφαλὴν ἐπόησε
- 125 ΤΡΙΧΑΣ ἔχειν. *vac.*

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

W. H. Buckler, *Annual of the British School at Athens* 21, 1914-1916,
σσ. 169-172 αρ. 1

Λυδία, ὕστερος 2^{ος} αι. μ.Χ.

ΔΙΕΙΣΑΒΑΖΙΩΚΑΙΜΗ
ΤΡΕΙΕΠΤΑΔΙΟΚΛΗΣ
ΤΡΟΦΙΜΟΥΕΠΕΙΠΕΙ
ΑΣΑΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣΤΩ
ΘΕΩΝΕΚΟΛΑΣΘΙΝΙΣ
ΤΟΥΣΟΦΘΑΛΜΟΥΣΚΑΙ
ΕΝΕΓΡΑΨΑΤΙΝΑΡΕΤΗΝ

Διεὶ Σαβαζίω καὶ Μη-

τρει Εἵπτα Διοκλῆς

Τροφίμου· ἐπεὶ ἐπέι-

ασα περιστερὰς τῶν

5 θεῶν ἐκολάσθην ἰς

τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ

ἐνέγραψα τὴν ἀρετὴν.

Ἔτους σμα', μη(νὸς) Πανήμου β'.
Μεγάλη Ἄρτεμις Ἀναει-
τις καὶ Μῆς Τιαμου. Ἐπὶ
4 Ἰουκοῦνδος ἐγένετο ἐν
διαθέσι μανικῇ καὶ ὑπὸ πάν-
των διεφημίσθη ὡς ὑπὸ
Τατίας τῆς πενθερᾶς αὐ-
8 τοῦ φάρμακον αὐτῷ δεδόσ-
θαι, ἡ δὲ Τατίας ἐπέστησεν
σκῆπτρον καὶ ἀράς ἔθηκεν
ἐν τῷ ναῷ ὡς ἱκανοποιού-
12 σα περὶ τοῦ πεφημίσθαι αὐ-
τὴν ἐν συνειδήσι τοιαύτη,
οἱ θεοὶ αὐτὴν ἐποίησαν ἐν
κολάσει, ἣν οὐ διέφυγεν· ὁ-
16 μοίως καὶ Σωκράτης ὁ υἱὸς
αὐτῆς παράγων τὴν ἴσοδον
τὴν ἰς τὸ ἄλσος ἀπάγουσαν
δρέπανον κρατῶν ἀμπελοτό-
20 μον, ἐκ τῆς χειρὸς ἔπεσεν
αὐτῷ ἐπὶ τὸν πόδαν καὶ οὐ-

τως μονημέρω κολάσει ἀ-
πηλλάγη. Μεγάλοι οὖν οἱ θε-
24 οὶ οἱ ἐν Ἀζιττοῖς· ἐπεζήτησαν
λυθῆναι τὸ σκῆπτρον καὶ τὰς
ἀράς τὰς γενομένας ἐν τῷ
ναῷ· ἃ ἔλυσαν τὰ Ἰοκοῦνδου
28 καὶ Μοσχίου, ἔγγονοι δὲ τῆς
Τατίας, Σωκράτεια καὶ Μοσχᾶς
καὶ Ἰουκοῦνδος καὶ Μενεκρά-
της κατὰ πάντα ἐξειλασάμενοι
32 τοὺς θεοὺς, καὶ ἀπὸ νοῖν εὐλογοῦ-
μεν στηλλογραφήσαντες τὰς δυ-
νάμεις τῶν θεῶν.

- Την 2α Πανήμου του 241ου έτους. Μεγάλοι (θεοί) είναι η Άρτεμις Αναϊτις και ο Μής Τιαμου. Επειδή ο Ιουκούνδος άρχισε να συμπεριφέρεται σαν **(στ. 5)** τρελός και όλοι διέδιδαν τη φήμη ότι του είχε δοθεί μαγικό ποτό (ή δηλητήριο) από την πεθερά του, την Τατία, και η Τατία έστησε **(στ. 10)** σκήπτρο και κατέθεσε κατάρες στον ναό δήθεν για να βρει το δίκιο της, για τη φήμη που είχε διαδοθεί, αν και γνώριζε την ενοχή της, οι θεοί τής επέβαλαν **(στ. 15)** τιμωρία από την οποία δεν μπόρεσε να ξεφύγει. Το ίδιο κι ο Σωκράτης, ο γιος της. Καθώς περνούσε από την είσοδο που οδηγεί στο άλσος (του ιερού), κρατώντας κλαδευτήριο για τα αμπέλια, **(στ. 20)** το κλαδευτήριο έπεσε από το χέρι του στο πόδι του κι έτσι χάθηκε με μονοήμερη τιμωρία. Μεγάλοι είναι λοιπόν οι θεοί στα Αζιτα. Ζήτησαν **(στ. 25)** να λυθούν / να ανακληθούν το σκήπτρο και οι κατάρες που έγιναν στον ναό. Τα πήραν πίσω τα παιδιά του Ιουκούνδου και του Μοσχίου και τα εγγόνια της Τατίας, η Σωκράτεια, ο Μοσχάς, **(στ. 30)** ο Ιουκούνδος και ο Μενεκράτης, κατευνάζοντας με κάθε τρόπο τους θεούς. Και από τώρα ευλογούμε (τους θεούς), αφού γράψαμε σε στήλη τις δυνάμεις / τα θαύματα των θεών.

ΧΡΗΣΜΟΙ

ΧΡΗΣΜΟΙ

Fontenrose, J.-E., *The Delphic Oracle: Its Responses and Operations* (Berkeley–Los Angeles–New York 1978)

Fontenrose, J.-E., *Didyma: Apollo's Oracle, Cult, and Companions* (Berkeley–Los Angeles–New York 1988)

Lhôte, E., *Les lamellas oraculaires de Dodone* (Genève 2006)

Nollé, J., *Kleinasiatische Losorakel : Astragal- und Alphabetchresmologien der hochkaiserzeitlichen Orakelrenaissance* (München 2007)

Rosenberger, V., *Griechische Orakel: eine Kulturgeschichte* (Darmstadt 2001)

Βοκοτοπούλου, Ι., Δάκαρης, Σ., Χριστίδης, Α. Φ., Τα χρηστήρια ελάσματα της Δωδώνης των ανασκαφών Δ. Ευαγγελίδη, 2 τόμοι (2013)

**M. Guarducci, *Epigrafia greca* I, σσ. 295 κε. και
IV σσ. 83 κ.ε.**

Δωδώνη, 550-500 π.Χ.

Ἑρμον τίνα
κα θεόν ποτθέμ-
ενος γενεά F-
οι γένοιτο ἐκ K-
5 ρεταίας ὀνά-
σιμος πὸτ τᾶι ἐ-
άσσαι.

- Ἑρμων τίνα | κα θεῶν
ποτθέμ|ενος γενεά | οἱ
γένοιτο ἐκ K|ρηταίας
ὀνά|σιμος πὸτ τᾶ
ἐ|άσα;

Ο Έρμων (ερωτά)· ποιόν θεό εάν έχει ως
προστάτη θα αποκτήσει από την Κρηταία τέκνο
χρήσιμο, εκτός απ' αυτό που ήδη έχει;

W. Günther, *IstMitt* 21 (1971) 98-105

Δίδυμα Μιλήτου, 3^{ος} αι. μ.Χ.

ταμίας Ἑρμίας ἔρωτᾶ·
ἐπεὶ ὁ τῆς Τύχης βωμὸς
τῆς ἐν τῷ ἱερῷ σου συν-
κέκλειται ἐν τῷ λεγομέ-
5 νω παραδείσῳ, περιοικο-
δομημένων αὐτῷ οἰκι-
ῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολ-
λοῖς οὐ θεωρεῖται, πότε-
ρον λῶον καὶ ἄμεινον
10 τῆ τε θεᾶ προσφιλὲς με-
τὰ τῶν λοιπῶν θεῶν καὶ
τοῦτον τὸν βωμὸν πε-
ριβωμίζεσθαι ἢ μή·

ΚΑΤΑΡΕΣ

ΚΑΤΑΔΕΣΜΟΙ

ΚΑΤΑΔΕΣΜΟΙ - ΚΑΤΑΡΕΣ

Del Amor López Jimeno, M., *Las Tabellae Defixionis de la Sicilia Griega* (Amsterdam 1991)

Del Amor López Jimeno, M., *Nuevas tabellae defixionis 'aticas*. Classical and Byzantine Monographs 44 (Amsterdam 1999)

Del Amor López Jimeno, M., *Los Textos griegos de maleficio* (Madrid 2001)

Faraone, Chr. A. / Obbink, D. (επιμ.), *Magika Hiera: Ancient Greek Magic and Religion* (New York–Oxford 1991)

Gager, J. G., *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World* (New York–Oxford 1992)

Giordano, M., *La Parola efficace. Maledizioni, giuramenti e benedizioni nella Grecia Arcaica*. Biblioteca di quaderni urbinati di cultura classica 7 (Pisa–Roma 1999)

Jordan D. R., «A Survey of Greek defixiones Not Included in the Special Corpora», *Greek, Roman and Byzantine Studies* 26 (1985) 151-197

Jordan D. R., «New Greek Curse Tablets (1985-2000)», *Greek, Roman and Byzantine Studies* 41 (2000) 5-46

Kotansky, R., *Greek Magical Amulets. The Inscribed Gold, Silver, Copper And Bronze Lamellae I. Published Texts of Known Provenance*. Papyrologica Coloniensia 22.1 (Opladen 1994)

Robert, L., *Malédictiones funéraires grecques*, CRAI 1978, 241-289 (= *Opera Minora Selecta* V, σσ. 697-746)

Strubbe, J. H. M., *Ἀραὶ ἐπιτύμβιοι: Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor*. IGSK 52 (Bόννη 1997)

Tremel, J., *Magica Agonistica. Fluchtafeln im antiken Sport*. Nikephoros Beihefte 10 (Hildesheim 2004)

Χριστίδης, Α. Φ. / Jordan, D. (επιμ.), *Γλώσσα και μαγεία. Κείμενα από την Αρχαιότητα* (Αθήνα 1997)

*Syll.*³ 37-38
Τέως 469-459 π.Χ.

ὅστις : φάρμακα : δηλητή-
ρια : ποιοῖ : ἐπὶ Τηϊοῖσι-
ν : τὸ ξυνὸν : ἢ ἐπ' ἰδιώτηι, : κ-
εῖνον : ἀπόλλυσθαι : καὶ α-
5 ὑτὸν : καὶ γένος : τὸ κένο :
ὅστις : ἐς γῆν : τὴν Τηϊήν : κ-
ωλύοι : σῖτον : ἐσάγεσθαι :
ἢ τέχνηι : ἢ μηχανῆι : ἢ κατ-
ὰ θάλασσαν : ἢ κατ' ἥπειρο-
10 ν : ἢ ἐσαχθέντα : ἀνωθεοίη, :
ἀπόλλυσθαι : καὶ αὐτ-
ὸν : καὶ γένος : τὸ κένο.

SEG 47, 871

Άκανθος Χαλκιδικής, 4^{ος} αι. π.Χ.

Παυσανίας Σίμην τήν Αν-
φιτρίτου καταδει, μέχρι αν Παυ-
σανίαι ποήση όσα Παυσανίας βούλεται
καί μήτι ιερείου Αθηναίας άψασθαι
δύναιτο, μήτηι Αφροδίτη ίλέως αύτη
εΐη, πριν αν Παυσανίαν ενσχῆ Σίμη·
<¹⁶ταῦτα δεῖ μηδεῖς αναλύσαι άλλ' ἤ Παυσανίας.>¹⁶

Μελίσσης Απολλωνίδος
Παυσανίας καταδει Αῖνιν· μήτι ιερε[ί]-
ου άψασθαι δύναιτο μήτε άλλου άγα-
θοῦ επήβολος δύναιτο γενέσθαι, πριν {²⁶πριν}²⁶
αν Παυσανίαν ίλάσηται Αῖνις· *vacat*
ταῦτα δε[ί] μηδεῖς αναλύσαι άλλ' ἤ Παυσανίας.

Αθήνα, μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.

Βωροφορβαβαορβ[ο]ρ[β]αβ?α[οφο]ρβαβορβορβαη κραταιέ Βεπτυτ,
παραδίδωμί σοι Εὐτυχιανόν, ὃν ἔτεκεν Εὐτυχία, [ί]να κατα-
ψύξης αὐτόν καὶ τὴν γνώμην, καὶ ἰς τ[ὸν] ζοφώ-
δη σου ἀέρα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Δῆς ἰς τὸν τῆς λήθης
5 ἀφώτιστον αἰῶνα καὶ καταψύξης καὶ ἀπολέσης
καὶ τὴν πάλιν, ἣν μέλλει παλαίειν ἐν τῷ ΔΗ-
[1-2]Ε?Ι? ἐν τῇ μελλούσῃ παρασκευῇ. Ἐὰν δὲ κα[ί]ν
παλαίῃ, ἵνα ἐκπέσῃ καὶ ἀσχημονήσῃ, Μοζο[υ]-
νη Αλχεινη Πε[ρ]περθαρω?να Ιαια?, παραδίδω[μί]
10 [σοι] Εὐτυχιανόν, ὃν ἔ?τεκεν Εὐτυχία. Κρα-
[ταιέ] Τυφῶν Κολχλοι Τοντονον Σηθ Σαθ[αωχ]
Ἄναξ Απομψ Φριουριγξ ἐπὶ ἀφανίσει καὶ ψ[ύξι]
Εὐτυχιανοῦ, οὗ ἔτεκεν Εὐτυχία. Κολχοιχ[ειλ]ω?ψ, [ψυ]-
γῆτ[ω] Ε[ύ]τυχιανὸς καὶ μὴ εὐτονεῖτ[ω]
15 ἐν τῇ μελλούσῃ παρασκευῇ, ἀλλὰ γενέ[σθω]
ἔγλυτος. Ὡς ταῦτα τὰ ὀνόματα ψύ?[χε]-
τα<ι>, οὕτω ψυχέσθω Εὐτυχιανός, ὃν [ἔ]-
τεκεν Εὐτυχία, ὃν ἀπολύει Αἰθάλης.

- Βωρφορβα βαρφορβα βαρφορβα βαρβορβαιη κραταιέ Βετπυτ, σου παραδίδω τον Ευτυχιανό, που γέννησε η Ευτυχία, για να παγώσεις τον ίδιο και τη σκέψη του και στον ζοφερό σου αέρα και αυτούς που τον περιβάλλουν. Να τον δέσεις στη σκοτεινή αιωνιότητα της λησμονιάς και να (τον) παγώσεις και να καταστρέψεις την πάλη που πρόκειται να παλέψει στο ΔΗ[. .]ΕΙ την ερχόμενη Παρασκευή. Αν, ωστόσο, παλέψει, να πέσει και να εξευτελιστεί Μοζουνη, Αλχεινη, Περπερθαρω, Ιαιαια, σου παραδίδω τον Ευτυχιανό που γέννησε η Ευτυχία. Κραταιέ Τυφών Κολχλοι Τοντονον Σηθ Σαθαωχ Εα, άναξ Απομξ Φριουριγξ για τον αφανισμό και το πάγωμα του Ευτυχιανού, που γέννησε η Ευτυχία, Κολχοι Χειλωψ, να παγώσει ο Ευτυχιανός και να μην έχει δύναμη την ερχόμενη Παρασκευή, αλλά να είναι αδύναμος. Όπως παγώνουν αυτά τα ονόματα, έτσι να παγώσει και ο Ευτυχιανός, που γέννησε η Ευτυχία και καταστρέφει (;) ο Αιθάλης.